

ІНТЕГРАТИВНИЙ АСПЕКТ ОПТИМІЗАЦІЇ ЗНАНЬ В СИСТЕМІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Халєєва О. В., Костіна Л. М., Поддуда І. А.

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія ХОР», м. Харків

E-mail: Kostinaluda1949@gmail.com

Анотація. У статті розглянуто інтегративний підхід у вокально-хоровій підготовці майбутніх учителів музичного мистецтва. Показано значення внутрішньовидової та міжвидової художньої взаємодії у формуванні професійних навичок студентів. Виокремлено два рівні інтеграції: поєднання теоретичної, методичної та практичної підготовки та міждисциплінарна взаємодія навчальних дисциплін. Доведено, що міжпредметні зв'язки сприяють систематизації знань, розвитку узагальнених умінь і підвищенню пізнавального потенціалу студентів. Зроблено висновок про поліфункціональну педагогічну природу інтеграції як умову оптимізації професійної діяльності майбутніх учителів музики.

Ключові слова: інтегративний підхід; вокально-хорова підготовка; міжвидова взаємодія; міждисциплінарна інтеграція; професійна діяльність

Постановка проблеми. Реформування системи вищої педагогічної освіти визначається впровадженням концептуальних ідей, що наголошують на ролі культури і мистецтва як духовних джерел і способів розвитку цілісної особистості, її світосприймання, світобачення і світорозуміння. Реалізація цих складних процесів вимагає переходу професійної освіти з предметам до проблемної форми організації навчання, впровадження комплексних програм, які розроблені на стику наук і мистецтв. Це сприяє формуванню у молоді інтегрального мислення, здатності до вільної орієнтації, самовизначення у соціокультурній ситуації, створення випереджаючих моделей життєдіяльності.

Незважаючи на розробленість питань інтеграції знань у професійній підготовці фахівців різного профілю, ще існують проблеми застосування інтегративного підходу в окремих видах фахової підготовки майбутніх учителів. Так, потребує окремого дослідження процес формування готовності майбутнього вчителя музичного мистецтва до вокально-хорової діяльності на основі інтегративного підходу, а саме формування в студентів мобільної системи фахових знань і вмінь, яка б поєднувала знання широкого кола різножанрового вокально-хорового репертуару з концертмейстерськими й ілюстраторськими навичками, необхідними для роботи з шкільними хоровими колективами. Наявність такої проблеми і визначила актуальність даної статті.

Аналіз публікацій. Інтеграційні процеси в освіті знайшли відображення у наукових працях вітчизняних дослідників (Н. Буринська, Л. Васіна, С. Гончаренко, І. Козловська, К. Колесіна, Ю. Мальований, О. Марушак, Е. Носенко, Г. Падалка, В. Разумовський, О. Сергеев, М. Сова, О. Соколова, В. Фоменко, О. Холоденко та ін.). Оновлення змісту професійного навчання на принципах інтегративного підходу розкривається у працях І. Яковлева, Є. Яворського, М. Костюкова. Нові технології навчання в інтегративній системі розглядають М. Кадемія, Н. Талалуєва, В. Волгов та ін.

Мета статті. Спираючись на науково-методичний і практичний досвід, впровадивши інтеграційні процеси у систему вищої освіти, обґрунтувати теоретичні основи застосування інтегративного підходу у системі вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Розвиток інтегративних тенденцій як суттєвої ознаки сучасного наукового та прикладного знання набуває особливого значення за умов інформаційного перевантаження сучасного навчально-пізнавального процесу. Інтеграція знань у професійній підготовці майбутнього вчителя музики є динамічним, безперервним та суперечливим процесом, який потребує прогностичного підходу, врахування особливостей параметрів знань, виявлення специфіки структурування предметних та інтегрованих знань, передбачає застосування адекватних змістів і форм, методів і засобів навчання. Інтеграція знань – це процес формування змісту освіти на основі проблемного підходу, який спрямовано на розвиток професійних і особистісних якостей майбутнього вчителя.

Досліджуючи процес інтеграції професійних знань, важливо знати, заради якої майбутньої діяльності зорганізується процес формування і засвоєння нових знань. У педагогії вся теорія навчання спрямована на акт передавання знань від учителя учням. Процес формування знання (особливо інтегративного) залежить також від особистісної активності суб'єктів навчання. Знання можна передавати лише тоді, коли учень їх «бере», тобто виконує якісь дії з ними [4, с. 58]. Метою діяльності майбутніх учителів музичного мистецтва і художньої культури є передача вихованцям накопиченого людського досвіду, сконцентрованого у творах мистецтва, відтворення художніх і моральних цінностей людства, що містяться у світовій художній культурі. В єдиному руслі загального процесу художньо-естетичного навчання й виховання учнів вирішуються проблеми просвіти й індивідуального творчого розвитку особистості.

Процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва і художньої культури практично поєднує два основні підходи до ви-

вчення мистецьких дисциплін: предметний та інтегративний. Предметний зміст навчання є необхідним для глибокого розуміння специфічних ознак окремого виду мистецтва. При цьому відбувається накопичення знань про засоби виразності й особливості художньої мови в одному з видів творчості. Комплексне і синтетичне вивчення мистецтв на основі інтеграції розкриває процеси взаємопроникнення засобів виразності, їх трансформації в єдине ціле, створює умови для активізації уваги, асоціативного мислення, збагачення чуттєвої сфери особистості [3]. Викладене дає змогу розглядати поняття інтеграції не як статичне, а як розвивальне та протезувати виникнення нових форм і аспектів цього феномена.

Досліджуючи процес формування в студентів мобільної системи фахових знань і вмінь, необхідних для роботи з шкільними хоровими колективами, необхідно теоретично обґрунтувати процес інтеграції специфічних прийомів (концертмейстерських, ілюстраторських) у систему музично-теоретичних, музично-історичних та загально-мистецьких знань, необхідних для створення різноманітних вокально-хорових композицій.

Початковою формою інтеграції, як і будь-якої цілісної системи, є взаємодія. У науковій літературі цей процес плумачиться як дія об'єктів один на одного та їх взаємна зумовленість, універсальна форма зміни станів об'єктів або їх взаємоперехід, виникнення нового об'єкту в результаті перетворення іншого. Взаємодія є видом безпосереднього та опосередкованого, зовнішнього та внутрішнього, істотного та неістотного, функціонального відношення чи зв'язку. Вона визначає існування і структурну організацію матеріальної системи, її властивості, об'єднання з іншими об'єктами в систему вищого порядку. Взаємодія, є основою всезагального зв'язку і взаємозумовленості явищ та об'єктів, причиною руху й розвитку. Її виявом виступають: причинні відношення, залежність системи від її попереднього стану, від впливу оточення, зв'язок між властивостями об'єкта, зворотний зв'язок у всіх саморегулюючих системах [2],

Існують численні форми художньої взаємодії. Серед них – генетичні, змістові, формальні, морфологічні, структурні, функціональні, динамічні, статичні тощо. Необхідність виявлення структурної специфіки художніх взаємодій, встановлення внутрішніх і зовнішніх зв'язків між елементами мистецьких систем, завдяки яким виникають якісно нові інтегральні утворення, зумовлюють потребу класифікації форм взаємодії у художніх системах. Їх розподіляють на внутрішньо- та міжвидові.

До внутрішньовидових форм художніх взаємодій належать такі, в яких взаємодія між художніми об'єктами відбувається всередині пев-

ного виду мистецтва (між традиціями, стилями, жанрами, формами, елементами мови темами, образами).

У міжвидовій формі художня взаємодія здійснюється між окремими видами мистецтва. Наприклад, відбувається збіг особливостей художнього мислення поета і живописця, романіста і музиканта, стають подібними їх світогляд, основні принципи естетичного ставлення до світу або культурні орієнтації. На цій основі виникає стилістична близькість І. Франка і Я. Степового, Й. Баха і Мікеланджело [2].

Ці положення є актуальними для нашого дослідження, адже процес формування навичок вокально-хорової роботи з різноманітними шкільними творчими колективами (вокально-хореографічними, естрадними гуртами тощо) і є поєднанням внутрішньовидової та міжвидової форм художньої взаємодії.

Інтегративні процеси в системі вокально-хорової підготовки здійснюються на декількох рівнях. Перший рівень – це поєднання трьох аспектів заданого виду фахової підготовки – теоретичного, методичного і практичного, кожен з яких виконує свої специфічні функції. Так, теоретична підготовка, поєднуючи в собі психолого-педагогічну і фахову, спрямована на озброєння студентів знанням основ педагогіки і психології, дає глибокі та всебічні знання спеціального характеру (музично-історичні, музично-теоретичні, художньо-естетичні), у процесі методичної підготовки студенти вивчають фахові методики, які забезпечуючи їх готовність до навчально-виховної роботи в загальноосвітній школі та інших закладах освіти. В ході практичної підготовки майбутні вчителі музичного мистецтва опановують практичні навички та прийоми, що дозволяють успішно здійснювати професійну діяльність.

Другий рівень – це міждисциплінарна інтеграція, яка передбачає взаємодію структурних компонентів (навчальних дисциплін) системи музично-педагогічної підготовки студентів. Цю складну предметну структуру можна представити в такій послідовності: основний музичний інструмент; додатковий музичний інструмент; акомпанемент та імпровізація (або концертмейстерський клас); хорове диригування (на заняттях якого обов'язково вивчається гра хорових партитур); методика викладання вокалу (до переліку вимог з цієї дисципліни входить гра на фортепіано вокальних вправ різної фактури з модуляціями у всі тональності); шкільний пісенний репертуар; історія музики (вітчизняна й зарубіжна); музично-теоретичні дисципліни (гармонія, поліфонія, аналіз музичних творів); методика музичного виховання; художня культура; педагогічна практика.

Міждисциплінарна інтеграція забезпечує таку єдність цілей, функцій змістових і структурних елементів предметів, яка, будучи реалізованою у навчально-виховному процесі, сприяє узагальненню, сис-

тематизації та міцності знань, виробленню узагальнених умінь і, в кінцевому підсумку, – формуванню готовності до здійснення багатоаспектної професійної діяльності.

За своєю сутністю дана категорія має поліфункціональну комплексну педагогічну природу, а це означає, що встановлення міжпредметних зв'язків приводить до якісних змін не тільки у змісті навчання, але й у системі методів і організаційних форм. У результаті формування знань на міжпредметній основі підвищується їх світоглядне значення, зростає пізнавальний потенціал студентів, об'єктивно розширюються можливості реалізації розвивальних, освітніх і виховних функцій навчання.

Зауважимо, що міжпредметні зв'язки виражають найбільш загальні і важливі напрями взаємозв'язків науки і мистецтва, теорії і практики, відображених у змісті педагогічної освіти. Тому їх можна розглядати як дидактичну умову забезпечення системності змісту освіти, викладу навчального матеріалу, створення комплексних проєктів та організації пізнавального процесу.

Висновки. Отже, однією з умов оптимізації процесу вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва є застосування інтегративного підходу. Інтеграція забезпечує таку єдність цілей, функцій змістових і структурних елементів предметів, яка сприяє узагальненню, систематизації та міцності знань, виробленню системи узагальнених умінь і формуванню готовності до здійснення багатоаспектної професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Гончаренко О, Культурологія і проблеми інтегрованого навчання учнів / О. Гончаренко // Педагогіка і психологія професійної освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 1999. – № 2. – С. 66–70.
2. Сова М. О. Інтеграція художньо-культурологічних знань у системі професійної підготовки вчителя гуманітарних дисциплін : дис. ... д-ра пед. наук, 13.00.04 / Сова Маргарита Олександрівна. – Київ, 2005. – 526 с.
3. Соколова О. В. Методичні основи інтеграції мистецьких знань у підготовці майбутніх учителів музики і художньої культури : дис. ... канд. пед. наук, 13.00.02 / Соколова Ольга Валеріївна. – Київ, 2004. – 207 с.
4. Назаренко М. Теоретичні основи інтеграції знань у системі вокально-хорової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Наукові записки / Ред. кол.: В. В. Радул, В. А. Кушнір та ін. – Серія:

Педагогічні науки. – Кіровоград : РВВ КДПУ ІМ. В. Винниченка, 2015. –
Вип. 139. – С. 151–154.